

„Manuál“ pro sestavování ústavních stížností

jarní semestr 2024

1. Pětice pojmových znaků ústavní stížnosti

I. Kdo podává (vymezení účastníků řízení):

- musí být bezprostřední dotčenost na ústavních právech (nelze *actio popularis*); určitou výjimkou je případ tvrzeného porušení práva na účinné vyšetřování smrti blízké osoby (viz např. nálezy I. ÚS 2189/17)
- nemůže podat orgán veřejné moci, pokud v předchozím vztahu působil vrchnostensky (nálezy IV. ÚS 3076/20 – MF vs Zdeněk Šarapatka). Nález Pl. ÚS 20/15:

„Při posuzování postavení státu jako subjektu oprávněného podat ústavní stížnost se Ústavní soud neomezuje pouze na hodnocení tohoto subjektu jako orgánu veřejné moci, ale vždy zkoumá jeho právní postavení s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem projednávaného případu. Při tomto postupu Ústavní soud ve své judikatuře především rozlišuje, zda stát vystupuje v právních vztazích v pozici subjektu veřejného práva, tedy jako nositel veřejné moci, či nikoli. K obsahu pojmu veřejné moci se vyjádřil již Ústavní soud České a Slovenské Federativní Republiky, který konstatoval, že "veřejnou mocí je taková moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ať už přímo, nebo zprostředkovaně. Subjekt, o jehož právech nebo povinnostech orgán veřejné moci rozhoduje, se nenachází v rovnoprávném postavení s tímto orgánem a obsah rozhodnutí tohoto orgánu nezávisí na vůli subjektů" [usnesení Ústavního soudu ČSFR sp. zn. I. ÚS 191/92]. Jestliže stát, resp. státní orgán za něj jednající vystupuje jako nositel veřejné moci, není a z povahy věci ani nemůže být nositelem (subjektem) základních práv. V takových případech tedy stát nemůže být aktivně legitimován k podání ústavní stížnosti. Pokud ovšem stát (prostřednictvím státního orgánu) v právních vztazích nevystupuje ve "vrchnostenské" pozici nositele veřejné moci, ale jako subjekt právního vztahu (jako "pouhá" právnická osoba, byť veřejného práva), v němž má rovnoprávné postavení s ostatními subjekty, může být nositelem (některých) základních práv a svobod. Může tak tvrdit a osvědčovat porušení ústavně zaručeného práva nebo svobody, které lze státu přičítat jako každé jiné právnické osobě, a napadat rozhodnutí orgánu veřejné moci ústavní stížností.“

- Pl. ÚS 6/22: Komora patentových zástupců není aktivně legitimována k podání ústavní stížnosti (v řízení vystupovala vrchnostensky – neuznala splnění odborné praxe)
- Není vyloučeno podání ústavní stížnosti stěžovatelem, kterým není obecně oprávněn k právním jednáním: např. petiční výbor nebo přípravný výbor politické strany (srov. nálezy IV. ÚS 223/04: „Přípravný výbor, za nějž zmocněnec jedná, je oprávněn ke všem procesním úkonům, které jsou spojeny s místním referendem, tedy nejen k těm úkonům, jež přímo zakotvuje zákon o místním referendu, ale i k případnému podání ústavní stížnosti, má-li za to, že v průběhu soudního přezkumu rozhodnutí zastupitelstva obce místní referendum nevyhlásit byla porušena ústavně zaručená základní práva nebo svobody.“)

II. Co lze napadnout (rozhodnutí, opatření, jiný zásah)

- pojem opatření judikatorně neuchopen; zřejmě je použitelný jen na opatření obecné povahy (ale i v těchto případech musí podání ústavní stížnosti předcházet napadení OOP ve správním soudnictví)
- „jiný zásah“ je dnes fakticky téměř vyprázdněn (nečinnosti nebo zásahy správních úřadů jsou přezkoumatelné ve zvláštních řízeních, takže ústavní stížnost potom směřuje proti rozhodnutím v těchto řízeních vydaným). Typickým příkladem jiného zásahu proto může být faktický průběh domovní prohlídky: stěžovateli totiž nevádí samotné rozhodnutí soudu o provedení domovní prohlídky, nýbrž její faktický průběh. Lze samozřejmě napadnout obojí: jak rozhodnutí (stěžovatel bude tvrdit, že pro nařízení prohlídky nebyl dán žádný důvod), tak její faktický průběh.
- Tomu, co je napadáno, musí odpovídat též zvolený stížnostní petit: viz § 82 odst. 3 zákona o Ústavním soudu a bod IV.
- Usnesení Pl. ÚS 100/20: *„Ústavní soud dále uvádí, že ústavní stížnost slouží k ochraně před zásahem orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod stěžovatele [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. Tento zásah do základních práv stěžovatele však musí být „osobní, aktuální a bezprostřední“ („selbst, gegenwärtig, unmittelbar“, srov. např. SACHS, M. Verfassungsprozessrecht. 4. vyd., Tübingen: Mohr Siebeck, 2016, str. 155). Právní úprava řízení o ústavní stížnosti nezná tzv. actionem popularis, kdy může návrh podat i někdo, koho se zásah orgánu veřejné moci bezprostředně nedotýká, tzn. není dána možnost podat ústavní stížnost, nedojde-li k bezprostřednímu porušení základních práv navrhovatele vůbec nebo pouze obecně, tj. nekonkrétně, nebo neindividualizovaně [viz usnesení sp. zn. II. ÚS 178/94]. Z uvedeného rovněž vyplývá, že mezi napadeným rozhodnutím a tvrzeným porušením základních práv musí existovat jasný příčinný vztah - kauzalita. Není totiž úkolem Ústavního soudu přezkoumávat činnost či nečinnost orgánů veřejné moci v obecné rovině, natož se k ní pouze v obecné či dokonce politické rovině vyjadřovat.“*
- Platí také, že se musí jednat o zásah vůči stěžovateli negativní: *„... stěžovatel brojí proti tomu, že hrozí ukončení dovolacího řízení z důvodu opožděné uhrazeného soudního poplatku. Nastane-li však skutečně tato situace, bude teprve možné toto rozhodnutí napadnout ústavní stížností, v rámci které lze uplatnit veškerou argumentaci, obsaženou již v této ústavní stížnosti. Z logiky věci je totiž zřejmé, že samotným vrácením uhrazeného soudního poplatku k žádnému bezprostřednímu a negativnímu zásahu do práv stěžovatele (tím méně do jeho základních práv) dojít nemůže, protože napadenými rozhodnutími žádné řízení nekončí a vrácením soudního poplatku nemůže být negativně zasažena ani majetková sféra stěžovatele“* (usnesení III. ÚS 420/24)

III. Co je předmětem řízení (jaká základní práva jsou porušena)

- musí jít o ústavní práva, nepostačuje porušení „jednoduchého“ zákona či jiného právního předpisu
- nejčastěji je porušeno právo na spravedlivý proces (resp. soudní ochranu): toto právo však není samoučelné a mělo by proto být zpravidla argumentováno též porušením jiného základního práva (vlastnictví, osobní svoboda, svoboda projevu atp.)
- jsou však samozřejmě případy, kdy z povahy věci jiné základní právo nepřipadá do úvahy: došlo k závažnému procesnímu pochybení (rozhodl nezákonný soudce; odvolací soud přehlédl dodatečně zasláné odůvodnění podaného odvolání; bylo rozhodnuto v nepřítomnosti stěžovatele, byť se stěžovatel jednání nezúčastnil nikoliv vlastní vinou

atp.). V těchto případech Ústavní soud nemůže „předbíhat“ obecný soud a vyjadřovat se k hmotněprávnímu řešení věci a jeho úkolem je proto pouze zrušit napadené rozhodnutí a „tím otevřít prostor pro vydání rozhodnutí nového, tentokrát již procesně bezvadného“.

IV. Kdo se může tvrzené protiústavnosti dopustit

- jen orgán veřejné moci, kterým může být především státní orgán (nejčastěji soud, dále orgán státní správy – finanční úřad, hygienik, policejní orgán) a orgány veřejnoprávních korporací (např. rektor univerzity, kárný senát profesní komory atp.)
- přímý horizontální účinek základních práv není uznáván, pouze nepřímý

V. Čeho se lze domáhat

- navrhovaný petit musí odpovídat § 82 ZÚS, což konkrétně znamená, že (1.) je třeba označit, jaké základní právo bylo porušeno a (2.) které rozhodnutí se zrušuje, případně u jiných zásahů v čem se orgánu veřejné moci zakazuje pokračovat, resp. co se přikazuje obnovit.
- S ústavní stížností může být podán i akcesorický návrh (na přednostní projednání, na náhradu nákladů zastoupení, na odklad vykonatelnosti, na spojení věci)

Důležitá poznámka: Je třeba pečlivě vážit, jaká rozhodnutí je vhodné v konkrétním případě napadnout. Platí, že vždy musí být napadeno poslední rozhodnutí, které bylo ve věci vydáno (jinak by byla ústavní stížnost odmítnuta jako nepřípustná). Je však věci úvahy, jaká další rozhodnutí mají být napadena – zda všechna „až dolů“ anebo nikoliv. Kromě procesní správnosti ústavní stížnosti totiž do hry vstupuje rovněž zájem klienta na co nejrychlejším a nejlevnějším vyřešení kauzy – proto doporučuji vždy napadnout všechna rozhodnutí vydaná v neprospěch vašeho klienta, neboť takto mu ušetříte čas a peníze. Naopak, pokud např. rozsudek okresního soudu je pro vašeho klienta příznivý a v jeho neprospěch byla vydána až rozhodnutí odvolacího krajského soudu a dovolacího Nejvyššího soudu, dává smysl napadnout jen rozhodnutí NS a KS. Je třeba mít totiž neustále na zřeteli, že ÚS je kasační soud a jako takový může pouze rušit ta rozhodnutí, která jsou u něj napadena. Nemůže je měnit či doplňovat. Přezkum rozhodnutí Ústavním soudem je proto možno připodobnit k práci sadaře, který odřezává suché či zasažené větve a ponechává jen větve zdravé. Není tedy důvod, označovat mu v ústavní stížnosti, že chcete odřezat i větve zdravé, stejně jako nemá logiku čekat s odřezáním dalších suchých větví až na jiného sadaře (NS, KS).

2. Další podmínky řízení

I. Lhůta

- dva měsíce od doručení rozhodnutí o posledním prostředku k ochraně práva
- pokud se následně ukáže, že prostředek, o němž se stěžovatel domníval, že je poslední, byl odmítnut jako nepřípustný, postačuje podat stížnost ve lhůtě dvou měsíců od doručení tohoto rozhodnutí (Důvod: dřívější případy *denegatio iustitiae* v dovolacích řízeních, spočívající v odmítání stížností nejprve pro nepřípustnost a poté pro opožděnost).

II. Přípustnost (vyčerpání prostředků)

- podmínka vyčerpání všech procesních prostředků před podáním ústavní stížnosti plyne z její subsidiarity
- nepochybně musí být vždy vyčerpány všechny řádné opravné prostředky
- praxe vyžaduje i bezpodmínečné vyčerpání mimořádných opravných prostředků, pakliže je zřejmé, že jsou v procesní dispozici účastníka (vždy musí být např. před podáním ústavní stížnosti podána kasační stížnost, často také dovolání, byť to nikoliv vždy). Nutnost vyčerpat i žalobu pro zmatečnost, nikoliv stížnost pro porušení zákona, logicky ani obnovu řízení.
- Zajímavý bude vývoj judikatury k nepřijatelnosti kasačních stížností.
- V případě mimořádných opravných prostředků je podstatné, že stěžovatel jej musí podat tak, aby obecnému soudu dal možnost zabývat se jím meritorně. Proto platí stanovisko pléna Ústavního soudu (Pl. ÚS-st. 45/16): „*Nevymezi-li dovolatel, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, je ústavní stížnost proti předchozím rozhodnutím o procesních prostředcích k ochraně práva nepřipustná podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.*“
- v praxi je někdy sporný problém vymezení toho, kdy jde o určité uzavřené „malé“ řízení v rámci řízení celého, tzn., kdy sice řízení ještě běží, nicméně konečná rozhodnutí v tomto „malém“ řízení jsou zpravidla nevratná. Příklady: odvolací soud přikáže změnu rozhodujícího soudce u soudu I. stupně (zde je judikaturou ústavní stížnost přípustná), anebo je zamítnuta námitka podjatosti proti rozhodujícímu soudci či třeba soudnímu znalci (zde však ústavní stížnost přípustná není).
- Platí také, že není přípustná ústavní stížnost proti kasačnímu rozhodnutí soudu vyššího stupně: jakkoliv je totiž pravdou, že jeho právní názor je v dalším řízení závazný a je proto téměř jisté, jak celé řízení dopadne, pořád ještě řízení není formálně skončeno.
- Je-li napadeno rozhodnutí již zrušené, není Ústavní soud příslušný k jeho přezkumu.
- Musí také platit, že tvrzený zásah do práv je již *existující*, nikoliv pouze potenciální. Příklad: výzva soudu k zaplacení nesprávně vypočteného soudního poplatku se ještě přímo stěžovatele nedotýká; tímto zásahem bude teprve následné usnesení o zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku.
- specifická situace postupu dle § 75 odst. 2 ZÚS: lze prominout nevyčerpání všech procesních prostředků k ochraně práva

Důležitá poznámka: Prominout lze pouze nevyčerpání procesních prostředků, nikoliv právní moc napadeného rozhodnutí. To především znamená, že hodlá-li stěžovatel riskovat cestu dle § 75 odst. 2 ZÚS, musí vše „vsadit na jednu kartu“ a nesmí podat souběžně jiné procesní prostředky (např. odvolání). Nesmí totiž nastávat situace paralelního přezkumu stejného rozhodnutí ve dvou odlišných řízeních dvěma rozdílnými soudy a navíc podle jiných kritérií. Vyloučeno je proto koncipovat stížnost jako „*forum shopping*“: stejná rozhodnutí nesmí být přezkoumávána paralelně vícero soudy (srov. usnesení IV. ÚS

2421/23: „*Jak totiž vyplývá z logiky zákonné úpravy řízení o ústavní stížnosti a na ni navazující judikatury Ústavního soudu, stěžovatelka sice s odkazem na přesah vlastních zájmů nemusí vyčerpat všechny procesní prostředky, které zákon k ochraně práv poskytuje, nicméně ústavní stížností může bezpodmínečně napadat jen rozhodnutí konečné (pravomocné); ústavní stížnost tedy nelze ani odkazem na uvedenou výjimku z principu subsidiarity podat proti rozhodnutí, o němž ještě probíhá řízení o opravném prostředku [...]. Při uplatnění výjimky z principu subsidiarity, kdy ovšem přesah vlastních zájmů posuzuje sám Ústavní soud, tedy nesmí nastat situace, kdy by souběžně s Ústavním soudem o napadeném rozhodnutí rozhodoval zároveň jiný orgán veřejné moci (zde Nejvyšší soud). Pokud by totiž Ústavní soud toto pravidlo nerespektoval, zasáhl by tím do rozhodovací pravomoci Nejvyššího soudu a zároveň by nastolil nepřipustnou situaci, která bývá označována jako "forum shopping". Stručně řečeno se jedná o situaci, kdy si účastník soudního řízení k obraně svých práv "vybere" takový soud, o němž se domnívá, že v rámci řízení vedeného před ním má největší šanci na úspěch. Koncepce specializovaného a koncentrovaného ústavního soudnictví je přitom založena na tom, že Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti. Je proto sice součástí soudní moci, nicméně je zřetelně oddělen od soustavy obecných soudů. Jeho úkolem ve vztahu k obecným soudům (a ostatně i k jiným orgánům veřejné moci) je přezkoumávat jejich rozhodnutí výhradně z hlediska ústavnosti, nikoliv zákonnosti či dokonce z jiných hledisek. Nezbytnou podmínkou toho, aby Ústavní soud tuto svoji ústavní maximu mohl náležitě plnit, je proto ukončení přezkoumávaných řízení, prováděných jinými orgány veřejné moci. Ústavní soud totiž ve své činnosti respektuje princip sebeomezení (self restraint) a tedy i minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti jiných orgánů veřejné moci. Za nežádoucí by proto bylo nutno považovat stav určité "dvojkolejnosti" v řízení, kdy by stejné rozhodnutí souběžně a na sobě nezávisle přezkoumával příslušný orgán veřejné moci a zároveň i Ústavní soud.“*

III. Zastoupení advokátem

- velmi přísný „advokátský proces“, zastoupení musí být všichni účastníci s výjimkou státních orgánů.
- od přijetí stanoviska pléna Pl. ÚS 42/15-st. platí, že „*Je-li účastníkem nebo vedlejším účastníkem řízení před Ústavním soudem advokát, nemusí být podle ustanovení § 30 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zastoupen jiným advokátem.*“
- lze mít jen jediného zástupce, plná moc musí být speciální a před ÚS nesmí advokáta zastoupit koncipient. Naopak již není vyloučena tzv. substituce.
- ÚS v praxi připouští, aby advokát ústavní stížnost sepsanou stěžovatelem pouze „připodepsal“ (má-li samozřejmě hlavu a patu) a nově akceptuje i plné moci, vystavené před vydáním napadených rozhodnutí.

IV. Další procesní náležitosti

- Zákon vyžaduje odpovídající počet stejnopisů, přiložení napadeného rozhodnutí, podpis a dataci ústavní stížnosti
- Počet stejnopisů je nyní již obsoletní (komunikuje se datovými schránkami), poslední napadené rozhodnutí je zpravidla vydané NS či NSS a ÚS si ho proto může sám stáhnout z webu.

3. Účastníci a vedlejší účastníci řízení (viz § 76 ZÚS)

- účastníkem je vždy stěžovatel a ten, kdo vydal napadené rozhodnutí (popř. se dopustil jiného zásahu).
- vedlejším účastníkem je účastník či strana řízení, které podání ústavní stížnosti předcházelo (pozor na trestní věci, kdy je vedlejším účastníkem příslušné státní zastupitelství a může jím být též poškozený)
- pokud proto napadnete např. jen rozsudek krajského soudu a nikoliv jemu předcházející rozsudek okresního soudu, je účastníkem řízení pouze krajský soud a okresní soud v řízení nevystupuje vůbec – petit určuje účastenství.

4. Postup podle § 74 ZÚS

- jde o případ konkrétní (resp. incidenční) kontroly norem
- řízení se fakticky dělí na dvě samostatná: o ústavní stížnosti a o návrhu na zrušení právního předpisu (nejprve rozhoduje plénum, poté teprve tříčlenný senát)
- nejprve senát předběžně posoudí ústavní stížnost a rozhodne, zda posouzení ústavnosti napadeného předpisu předloží plénu; plénum poté rozhodne o ústavnosti aplikovaného předpisu; věc se vrací senátu a ten definitivně rozhodne o ústavní stížnosti, přičemž je vázán rozhodnutím pléna
- je nezbytná přímá aplikace napadeného předpisu (jeho části) v rozhodované věci, tzn. nelze např. napadnout celý zákon jen proto, že bylo v řízení aplikováno jedno jeho ustanovení
- v těchto případech proto musí návrh obsahovat argumentaci strukturovanou následně: (1.) napadené ustanovení právního předpisu bylo aplikováno, a to v neprospěch zájmů stěžovatele, (2.) napadené rozhodnutí je protiústavní a proto žádám jeho zrušení, nicméně (3.) jsem si vědom, že skutečný důvod, pro který bylo toto rozhodnutí vydáno, spočívá především v existenci označeného ustanovení právního předpisu.
- Je-li však ústavní stížnost zjevně neopodstatněná (anebo nejsou splněny podmínky řízení), sdílí akcesorický návrh na zrušení právního předpisu její osud a je také odmítnut. Není tím však založena překážka rei iudicata.

5. Jak nejlépe argumentovat – některé zásady

- V řízení o ústavní stížnosti platí zásada *koncentrace řízení*. To znamená, že stěžovatel zásadně měl všechny námitky uplatnit již v řízení, které podání ústavní stížnosti předcházelo. Výjimkou je situace, kdy po stěžovateli nelze spravedlivě požadovat, aby tak učinil (např. odkáže na nový judikát ESLP; objeví se nová okolnost, o které dříve nemohl vědět; dojde ke změně právní úpravy; změny se celkové okolnosti – např. žadatel o mezinárodní ochranu je Palestinec z Gazy atp.).
- Ústavní stížnost nemá nabízet nová skutková tvrzení (dříve neuplatněné námitky), ale ústavněprávní argumentaci. Nesmí se jednat o další polemiku s napadenými rozhodnutími dle motto: „*když už to jednou mám v počítači a neplatí se poplatek, proč to nezkusit*“.

- Narativní část má být velmi stručná: Ústavní soud má k dispozici napadená rozhodnutí a další podklady, takže si celý průběh předchozího řízení z nich dokáže zjistit.
- Zcela klíčové je proto označení základních práv a ústavněprávní relevantní argumentace: nepostačuje tvrzení, že byl porušen některý zákon, nýbrž je třeba přesvědčit, že bylo porušeno ústavně zaručené základní právo.
- Tato argumentace je obtížně představitelná bez používání judikatury. Lapidárně vyjádřeno: je nejjednodušší přesvědčit ÚS o tom, že nemusí „vymýšlet“ novou argumentaci pro zamítnutí návrhu, nýbrž je daleko snazší zopakovat svůj již dříve vyslovený právní názor a vyhovět stížnosti 😊
- Jde-li o případ svojí podstatou *bagatelní*, je třeba zvýšit intelektuální úsilí a snažit se přesvědčit ÚS, že navzdory této okolnosti stojí za to se právě této věci věnovat (např. jde o zásadní ústavněprávní otázku; podobných případů je velké množství; praxe očekává jasný názor ÚS; objektivně jde sice o banalitu, ale právě našeho stěžovatele velmi tíží atp.). Bagatelní věci totiž ÚS zpravidla nepřezkoumává a drží si větší odstup.

Usnesení III. ÚS 2780/22: „*Nad rámeček uvedeného Ústavní soud konstatuje určitou kurióznost řešené věci. Zcela jistě totiž nebývá obvyklým vynaložit takové úsilí (patrné z rozsahu ústavní stížnosti i použité argumentace podložené četnou judikaturou zdejšího soudu) z tak zanedbatelného důvodu (částka 30 Kč). Na málokterý případ jako nyní proto přílehavě dopadá výrok Rudolfa von Jheringa: „Každodenní zkušenost nám předvádí soudní rozepře, při kterých cena sporného předmětu v pranižádném poměru nestojí ku předvídanému vynaložení úsilí, rozčilenosti a nákladu. Nikdo, komu spadl tolar do vody, nevynaloží na to dva toлары, aby si zas k němu dopomohl“ (JHERING ŠL., Rudolf. *Boj o právo. Právní věda všedního dne. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, str. 23*).“*

6. Nejčastější chyby studentů při sepisování ústavních stížností aneb *jak netrefit správný terč (biatlonovu terminologii)*

- *Vůbec nevidím terče*: Nepochopení zadání (např. student si neuvědomí, v čí nepospěch vlastně bylo rozhodnutí vydáno a zastupuje „vítěznou“ stranu).
- *Mírím sice dobře, ale na špatný terč*: Chybný petit: není např. napadeno poslední rozhodnutí, které ve věci bylo vydáno.
- *Nevím, s kým vlastně soupeřím*: Chybné označení účastníků a vedlejších účastníků řízení.
- *Posunu si terč blíže k sobě a doufám, že si toho rozhodčí nepovšimne*: Pozměněné zadání: student se snaží ulehčit si práci tím, že si v rozporu s napadeným rozsudkem „domyslí“ další okolnosti případu. Kupř. podstatou věci má být dotčení svobody projevu, nicméně student si bez jakéhokoliv podkladu vymyslí, že v řízení došlo k porušení zákonného soudce či k tzv. opomenutému důkazu a na tom postaví svoji argumentaci.
- *Je mi jedno, čím střelím, hlavně ať trefím aspoň něco*: S tím souvisí někdy i předpřipravování určité univerzální argumentace, kterou student použije na jakýkoliv skutkový a právní případ. Na první pohled pak sice ústavní stížnost působí hezky, neb obsahuje řadu citovaných judikátů a precizní formulace, nicméně ve skutečnosti je to zcela bezobsažné podání.

- Soustředím se na kvalitu používané zbraně a zcela pomíjím, k čemu vlastně slouží: Toto pochybení se velmi překrývá s další chybou: koncentrace výhradně na spravedlivý proces. Právo na spravedlivý proces je zcela odtrhováno od těch práv, která má chránit, a stává se samoúčelným.
- Mám za to, že střelce přede mnou stejně nepřekonám, tak se snažím pouze kopírovat jeho pohyby: Stížnost jen opisuje zadání, průběh předchozího řízení a dříve použitou argumentaci a nemá ambici dodat cokoli vlastního.
- Je lepší být první v české visce než druhý na mezinárodním poli: Jen velmi zřídka si student uvědomí, že základní práva jsou zaručena nejen na vnitrostátní, nýbrž též mezinárodní úrovni. Chybí tak označení např. dotčených článků evropské Úmluvy.
- Tak dlouho mířím, až nestihnu vystřelit: Student se natolik koncentruje na naraci příběhu, aby na něco nezapomněl, že mu dojdou síly a prakticky vůbec se tak ÚS nedozví, proč vlastně by měl návrhu vyhovět.

7. Čeho se při psaní ústavní stížnosti (zejména) vyvarovat aneb dobře míněná doporučení pro současné a budoucí advokáty

A) *Není dána přímá úměra mezi délkou podání a jeho úspěšností*

Již z klasického filmu *Postřižiny* víme, že je doba zkracování. V současnosti, kdy jsou dány prakticky neomezené informační možnosti a zdroje a kdy přetažení souboru trvá pár sekund, již nikdo nikoho neoslňuje, pokud podání soudu sepíše na desítkách či dokonce stovkách stran. Naopak, zbytečně se tím přidělává práce, protože podstatu téměř každého problému lze shrnout velmi stručně. Zejména proto doporučuji při citaci judikatury odkázat pouze na právní věty, které se přímo týkají daného problému. Velkým nešvarem je naopak podání připomínající spíše jakousi koláž volně poslepanou ze sáhodlouhých citací, ve které je značně obtížné se zorientovat a dobrat se podstaty sdělované informace a vlastní argumentace stěžovatele.

B) *Je žádoucí pracovat s dřívější judikaturou – avšak vždy korektně*

V současnosti práce s judikaturou již není něčím nadstandardním, nýbrž jedná se o holou nezbytnost, chce-li být navrhovatel úspěšný. Pokud proto stěžovatel (resp. jeho zástupce) chce přesvědčit soud o tom, že by mu mělo být vyhověno, je nanejvýš žádoucí předestřít např. argumentaci, z níž plyne, že v podobných případech v minulosti již bylo vyhověno. V tomto směru však upozorňuji především na dvě úskalí.

Za prvé, setkal jsem se v minulosti s případy, kdy byla citována tzv. narativní část odůvodnění a nikoliv vlastní argumentace soudu. Navrhovatel tak dovozoval, že by měl v řízení uspět, odkazem na právní názor, který však nevyslovil daný soud, nýbrž účastníci předchozího řízení, přičemž názor daného soudu byl dokonce opačný – tedy pro navrhovatele nepříznivý. Je proto namístě odkazovat zásadně jen na nosné důvody příslušného rozhodnutí, tedy na skutečný názor samotného soudu. Není vždy optimální argumentovat ani tou částí odůvodnění, vyslovenou jako *obiter dictum*; byť v tomto případě tato argumentace někdy může vést k úspěchu.¹

¹ Pro další studium si můžete přečíst lehkým perem psaný článek *Obiter dictum v praxi českých soudů: kdy ho psát a kdy se mu raději vyhnout*, in: *Právník* 8/2023. dostupný na <https://www.ilaw.cas.cz/>.

Za druhé, je třeba bedlivě sledovat, jaká judikatura je citována. Pokud totiž stěžovatel poukáže např. na rozhodnutí Nejvyššího soudu, které bylo následně Ústavním soudem zrušeno jako protiústavní, příliš si nepomůže. Při citaci judikatury Ústavního soudu je pak nutno odlišovat mezi nálezy a usneseními, kdy pouze nálezy lze za určitých okolností vykládat jako precedenčně závazné, a také mezi tím, kdy daný nálezy byl vydán, tzn. zda v mezidobě již nebyl fakticky překonán.

Při jakékoliv citaci je rovněž nutno uvádět její zdroje. V případě judikatury je proto namísto označit rozhodující soud, datum a spisovou značku rozhodnutí tak, aby tato citace mohla být dohledána. Zbytečné jsou floskule typu „je obecně z judikatury známo, že“, „daný právní názor má oporu v ustálené judikatuře soudů“ atp.

C) *Žádná citace nemá být samoučelná*

Při práci s jakýmkoliv prameny je třeba dbát na to, že i pro ně může platit okřídlené rčení o „dobrém sluhovi a špatném pánovi“. Opakovaně jsem se např. setkal se situací, kdy zástupce stěžovatele pro potvrzení správnosti svých názorů odkazoval na odbornou literaturu, kterou však představovaly (quazi)odborné články stejného autora. Došlo tak k tomu, že validitu svého názoru autor potvrzoval opět vlastním názorem, čímž se jen zesměšnil. Rovněž je třeba dbát, o jak seriózní citovaný zdroj se jedná, zda se použitá citace vztahuje ke srovnatelnému případu, zda se netýká již překonané právní úpravy apod.

D) *Scylla a Charybda ústavněprávní argumentace*

Jsem si dobře vědom toho, že se pisatel ústavní stížnosti mnohdy oprávněně cítí v pasti. Na straně jedné se totiž dozví, že jen opakuje argumentaci, uplatněnou již v předchozím řízení před obecnými soudy a protože Ústavní soud není obecným soudům nadřazen ani nadřízen, nepředstavuje jejich další instanci a není proto jeho úkolem ani přehodnocovat jejich argumentaci, stížnost musí být odmítnuta jako zjevně neopodstatněná. Na straně druhé si však může stěžovatel jindy přečíst, že jeho pochybení spočívá v tom, že některé argumenty uplatňuje poprvé až v ústavní stížnosti a jelikož Ústavní soud je vybaven výhradně kasační pravomocí a respektuje materiální pojetí subsidiarity, nemůže zrušit napadené rozhodnutí obecného soudu z důvodů, které před ním stěžovatel vůbec neuplatnil a nedal mu tak možnost se s nimi vypořádat. Stěžovatel tak nabývá pocitu, že pluje někde mezi Scyllou a Charybdou, přičemž do průplavu mezi těmito dvěma póly se v podstatě nelze strefit.

Řešení doporučuji následující. Určitě je nezbytné uplatnit veškerou právní argumentaci již v řízení před obecnými soudy, a to včetně argumentace ústavněprávní, a neschovávat si ji „v rukávu“ na pozdější dobu. Podle čl. 4 Ústavy jsou totiž základní práva pod ochranou veškeré soudní moci, nikoliv jen Ústavního soudu. Argumentace použitá následně v ústavní stížnosti by však měla být již oproštěna od konkrétních skutkových námitek, od poukazů na možný (a udržitelný!) dvojitý výklad podústavního práva či od obsáhlé rekapitulace předchozího řízení (zřejmě podle motta – „když už to mám jednou v počítači, tak to přece nebudu mazat“). Podstata ústavněprávní argumentace se totiž musí koncentrovat výhradně na tvrzené porušení základních práv. Je proto namísto dohledat relevantní judikaturu, seznámit se s lidskoprávní doktrínou a akcentovat tu argumentaci z řízení před obecnými soudy, která se týká právě ústavní roviny.

E) *I advokátní profese je běh na dlouhou trať*

Zřejmě žádný český soudce by si nedovolil říci advokátovi něco podobného jako soudkyně Fiona ve výborném právníkém románu Iana McEwana „Myslete na děti“: „*Očekávala bych, že se za svého klienta budete červenat.*“

Platí však, že každá soustavná lidská činnost je dlouhodobá a nese skutečné plody až po delším čase. Nejinak je tomu i u advokátů, kteří zastupují (mimo jiné) stěžovatele u Ústavního soudu. Z praxe mohou potvrdit, že advokát, který má za sebou již celou řádku podání, si buduje dobré či špatné jméno. Jsou advokáti, u nichž se dopředu ví, že jejich argumentace je pečlivá, přesvědčivá, nefabuluje se skutečnostmi a je i pro soudce radost s ní pracovat (nebo platí, že „soupeř dělá výkon“). Naopak jiní advokáti si získají pověst nepřilíš intelektuálně jiskřivých právních nedouků, kde občasné vítězství jejich klientů u soudů by mělo být spíše vykládáno tak, že klienti vyhráli navzdory svému právnímu zástupci. Je také kategorie advokátů, o nichž se ví, že lžou, chovají se agresivně a pro svého klienta jsou schopni použít prakticky cokoli. Možná, že v jednom případě to může vést k vítězství, dlouhodobě se však jedná o jednoznačnou prohru. Jakkoliv totiž každý dobře ví, že i právník pracuje jen s takovým „materiálem“, který dostane, pozná se dobrý kuchař právě podle toho, že přípravu dobrého oběda zvládne z nepřilíš kvalitních surovin, a naopak mizerný kuchař zkazí i prvotřídní maso. Podobně každý soudce ví, že s některým případem se prostě nedá nic dělat a pokud klient naléhá, musí ji jeho právní zástupce sepsat a podat. Ani v tomto případě však není důvod, aby byla zjevně odbytá či obsahující nepravdy.

Pokud bych si proto dovolil parafrázovat slova soudkyně Fiony, ani ústavní soudci by se neměli červenat za své kolegy v advokátním taláru.